

Emmanuel Mounier i el personalisme comunitari

Manuel Lladonosa

Historiador i professor emèrit de la Universitat de Lleida

JOSÉ ANTONIO GONZÁLEZ CASANOVA EXPLICA a les seves memòries que un dia va trobar a la llibreria un llibret titulat *¿Qué es el personalismo?* El va fullejar, li va interessar, el va comprar i el va llegir d'una tirada. A la nit va trucar a l'Alfonso Carlos Comín per comunicar-li el seu entusiasme amb aquestes paraules: «un filòsof francès pensa i diu el mateix que nosaltres». Molts segurament, sobretot catòlics, varen tenir una reacció semblant en llegir algun dels seus textos, traduïts i publicats sistemàticament des de mitjan dels anys cinquanta i als anys seixanta del segle xx, si bé la revista «Esprit» dirigida per Mounier, ja tenia abans de la guerra civil corresponsals a Madrid (José María Semprún) i el 1936 a Barcelona (Maurici Serrahima) i el moviment personalista hi tingué una primera presència. Però fou als anys seixanta que el personalisme va gaudir d'una influència remarkable entre nosaltres.

Mounier va néixer a Grenoble el primer d'abril de 1905, fill de farmacèutic. «Je suis un montagnard», manifestaria en assenyalar els seus orígens, per, tot seguit, destacar que els seus quatre avis eren camperols, un contrapunt realista i rural al seu tarannà intel·lectual. Fins als 19 anys va viure a Grenoble amb la seva família. Pels seus escrits la creença religiosa fou un fet assumit de sempre, «un home de fe, fins en la seva constitució i en el seu temperament», segons escriuria el juny de 1933 a Paulette Leclercq.

Les inflexions (1924 i 1928)

Durant tres anys va estudiar la carrera de Medicina a causa de les pressions dels seus pares més que no pas per vocació personal, per una barreja de timidesa i afecte envers ells fins que, en un recés espiritual el 1924, va experimentar la necessitat d'un canvi radical de projecte vital, decisió que els pares acceptaren bé. A partir d'aquí, entre 1924 i 1927, estudiarà filosofia a la Universitat de Grenoble i gaudirà del mestratge i guia del filòsof Jacques Chevalier (1882-1962). Amb vista a obtenir el seu diploma treballaria Descartes i els dos corrents cartesians francesos del segle XVII, «els qui centren les seves preocupacions, la seva moral, la seva mística i la seva filosofia en Déu i els qui les centren en l'home», tema que trobava connectat amb els problemes del present i amb la «preocupació per una filosofia humana», segons manifestaria a la seva germana el desembre del 1926. El 23 de juny de 1927 obtenia el diploma amb el treball titulat *El conflicte de l'antropocentrisme i teocentrisme en la filosofia de Descartes*.

A finals d'octubre de 1927 es traslladava a París, completava els seus estudis a la Sorbona el 1927-1928 i preparava oposicions a càtedra de filosofia d'institut (liceu). El seu destí semblava dirigit a la vida universitària, però no va anar per aquí. La seva mateixa recerca espiritual i un fet dolorós produïren en el seu camí vital una nova inflexió. El 6 de gener de 1928 moria el seu amic íntim Georges Berthélemy, company de classe, fet que li produí una profunda commoció interior i una crisi de sentit de la seva feina. El fet decidí per sortir-ne fou la lectura i el redescobriment del poeta Charles Peguy. El primer d'abril de 1941 Mounier reconeixia en una carta: «Llavors va intervenir Péguy. Fou durant les vacances de Nadal de 1928-1929. (...) Llavors vaig comprendre perquè dubtava tant al lllindar d'aquestes canonades ben muntades que porten directament de l'Escola Normal a l'ensenyament *superior*. Péguy cristal·litzaria tota la part extrauniversitària de la meua vida i a més a més donava alè a la meua ocupació universitària». D'aquesta experiència sorgirà el seu llibre *La pensée de Charles Peguy*, en col·laboració amb George Izard i Marcel Peguy, que va sortir el gener de 1931.

Mentrestant, viuria una etapa de tempteigs. El juliol de 1928 guanyava les oposicions i començava a preparar la seva tesi, dirigit pel pare Guillaume Pouget, sobre el místic espanyol Fray Juan de los Ángeles, si bé en la maduració de la seva proposta apareixia com una concreció de la relació entre personalitat i misticisme. Obtindria una beca modesta de doctorat de l'Estat per un any, però no la beca de la Fundació Thiers que li hauria permès una major dedicació. La tesi no es conclouria, si bé l'atenció a la tesi persistiria un temps. El curs 1929-1930 iniciava la seva vida docent al Col·legi de Santa Maria de Neully i el 1931-1932 feia classes a l'institut de Saint-Omer. D'una altra banda, participava a l'Association Catholique de la Jeuneuse Française.

L'arrencada d'«Esprit»

L'octubre del 1929 esclatava la crisi econòmica que es prolongava durant la dècada següent i accentuava les contradiccions socials i la crisi política dels anys d'entreguerres a Europa. La democràcia semblava afeblir-se davant l'embat del feixisme i de la irradiació de la Revolució russa d'octubre de 1917. També estimulava la meditació de Mounier. Aquest creia, pel Nadal de 1929, segons escriuria a Jérôme Martinaggi l'abril de 1941, que calia fer una aportació nova en el pensament francès; en segon lloc hi havia el «sofriment cada cop més viu de veure el nostre cristianisme solidaritzat amb el que jo anomenaria poc després el *desordre establert* i la voluntat de fer una ruptura. En tercer lloc la percepció d'una crisi total de civilització sota la crisi econòmica recent». D'acord amb aquests plantejaments establia contactes amb joves de la seva generació i feia consultes prop de personatges com Jacques Maritain, Nikolai Bardiaev, P. Van der Meer, etc., per organitzar una revista.

D'una banda s'havien creat grups de treballs al voltant de la publicació, de l'altra es planejava un moviment de cara a les masses que havia d'esdevenir un partit polític, la «Tercera Força», una tercera via entre capitalisme i comunisme. Es va plantejar una divisió de feina

La biografia de Mounier restarà estretament vinculada amb «Esprit», els seus grups, les conferències, contactes, viatges i la reflexió i la divulgació del personalisme.

entre Mounier i Izard en aquest sentit. L'agost de 1932, finalment, quallava el projecte amb el congrés fundacional del moviment i de la revista «Esprit» a Font-Romeu entre el 15 i el 22 d'aquest mes. La publicació sortiria el mes d'octubre següent i es definia com a «revista personalista en lluita amb el desordre establert». «Refer el Renaixement» seria el tema i el crit de combat de l'article de Mounier.

A partir d'ara la biografia de Mounier restarà estretament vinculada amb «Esprit», els seus grups, les conferències, contactes, viatges i la reflexió i la divulgació del personalisme, i suposarà l'abandonament definitiu d'una carrera universitària. Una dificultat sorgiria, tanmateix, amb el moviment de la Tercera Força que impulsava George Izard. Mounier s'aniria sentint allunyat de la seva estratègia. Sobretot, per a ell, es tractava d'evitar que la revista quedés presonera d'una lògica de partit, i el juliol de 1933 Mounier i Izard n'anunciarien la separació, més metodològica que no pas una escissió o una ruptura a la vista de la seva correspondència amb el mateix Izard i de les seves anotacions; fins i tot Mounier continuaria assistint als seus congressos. Fou l'octubre-novembre de 1934 que es va consumir el seu allunyament arran de la proposta de fusió de la Tercera Força amb el Front Comú de Bergéry. Paral·lelament, entre 1933 i 1939 donaria classes al Liceu francès de Brussel·les i el 1935 es casava amb Paulette Leclercq.

El plantejament del personalisme comunitari

El personalisme comunitari de Mounier havia de comportar la noció d'una persona humana transcendent i encarnada i la necessitat d'unir pensament i acció com ja havia copsat els anys de la seva for-

«L'esdeveniment serà el nostre mestre interior»
(E. Mounier).

mació en filosofia a la Universitat de Grenoble. La seva frase, tants cops citada, «l'esdeveniment serà el nostre mestre interior», mostrava el motor d'aquesta unió. L'octubre del 1936 va aparèixer el seu *Manifest al servei de personalisme*. Aquest hi era definit com tota doctrina i civilització que afirmava el predomini de la persona humana sobre les necessitats materials i sobre els mecanismes col·lectius que sostenien el seu desenvolupament. La seva visió aniria madurant els anys següents, però s'hi feia present la voluntat de defugir el doctrinarisme i el moralisme. S'hi denunciava la civilització burgesa i individualista com a adversària de la persona. L'individualisme era una «decadència de l'individu abans de ser un aïllament de l'individu; ha aïllat els homes en la mesura que els ha envilit». El «desordre establert» del capitalisme havia desposseït la persona, però també ho feia la imposició de l'ordre feixista. El marxisme de la seva banda havia denunciat l'idealisme burgès i la seva hipocresia asocial; havia penetrat en el centre de la misèria de l'ésser humà, i havia comprès la importància històrica del moviment proletari; hauria pogut ésser una aportació considerable a l'humanisme, però desconeixia la realitat íntima de l'ésser humà, el seu component espiritual, la «Persona» amb majúscula.

El desembre de 1939, manifestava a *Personalisme catòlic* (el 1946 a *Personalisme i cristianisme*) que aquest pensament promovia una persona que era acollida i obertura envers l'altre. La descoberta de l'altre era la condició d'una vida plenament personal i duia a la descoberta i contemplació de Déu. Comportava el compromís amb una civilització personalista, una societat persona de persones. D'aquí arrencaria el seu compromís amb els oprimits, com va subratllar Alfonso Carlos Comin. El personalisme era dirigit tant a creients cristians com a no creients, però per als primers sorgiria l'exigència de netejar el cristianisme de les adherències de la civilització burgesa i capitalista.

La crisi era «ahora una crisi econòmica i una crisi espiritual, una crisi de les estructures i una crisi de l'home».

Davant de la crisi econòmica de 1929, el feixisme i la guerra civil espanyola

Aquestes concepcions el durien a prendre posició enfront dels fets significatius de l'època, per començar la crisi de 1929. Mounier mateix, a l'obra *Què és el personalisme?* (1947) manifestaria que aquest moviment havia nascut de la crisi de 1929. Davant seu es presentaven dues explicacions: per als marxistes es tractava d'una crisi econòmica clàssica, d'estructura; calia operar l'economia i el malalt es refaria. Per als moralistes, era una crisi de l'home, dels costums, dels valors; calia canviar l'home i les societats es guaririen. «Espiritualistes i materialistes —responia Mounier— ens semblava que participaven del mateix error modern, aquell que, després d'un cartesianisme dubtós, separa arbitràriament el cos i l'ànima, el pensament i l'acció, l'*homo faber* i l'*homo sapiens*». La crisi era «ahora una crisi econòmica i una crisi espiritual, una crisi de les estructures i una crisi de l'home». Per enfrontar-s'hi calia, tot parafrasejant Péguy, una revolució econòmica i moral.

També en el mateix llibret esmentat, *Què és el personalisme?*, Mounier explicava que el nom de personalisme responia a l'expansió de «l'empenta totalitària, ha nascut d'ella, contra ella, accentua la defensa de la persona contra l'opressió dels aparells». El desembre de 1933 avaluava i denunciava els pseudovalors espirituals del feixisme a «Espirit». Reconeixia que el feixisme era una temptació de facilitat: «quan el món es torna tan fosc i tan feixuc, oh!, si n'és de còmode de posar tot el paquets a mans d'un home». Temptació també de grandesa; enfront del desordre i l'avorriment, energia, una certa elevació, ordre. Però Mounier denunciaria el feixisme «com un tipus d'actitud humana i com la dimissió més perillosa» que es podia presentar en aquell moment. «Pseudohumanisme —escriu—, pseudoespiritualisme que doblega l'home sota la tirania de les “espiritualitats” més feixugues i

Quan esclati la guerra civil espanyola Mounier i «Esprit» es manifestaran a favor de la República i alhora contra la persecució religiosa i les temptacions totalitàries.

de les “místiques” més ambigües: culte de la raça, de la nació, de l'Estat, de la voluntat de poder, de la disciplina anònima, del cabdill, dels èxits esportius i de les conquestes econòmiques. Nou materialisme al capdavant, si el materialisme és reduir i subjectar, en tots els nivells, les coses superiors a les inferiors».

Quan esclati la guerra civil espanyola Mounier i «Esprit» es manifestaran a favor de la República i alhora contra la persecució religiosa i les temptacions totalitàries. En cartes a Jacques Chevalier del 24 d'octubre de 1936 i 26 de maig de 1937 Mounier defensava la legalitat republicana contra generals perjurs i ambiciosos, amagats darrere de la defensa de l'Església i d'Espanya i «rere d'ells tot el vell aparell feudal, tot el nou feudalisme industrial, la banca» i l'«amenança d'Estat feixista sota la influència germanoitaliana». El maig de 1938 criticaria el compromís dels catòlics amb Franco tot recollint uns mots de Mauriac, prou profètics: «Hi ha almenys un crim que els més abjectes assassins de Barcelona no han comès; no han compromès el Crist. ¿Quants anys i segles necessitarà l'Església d'Espanya per a alliberar-se d'aquest equivoc espantós i perquè els fills de les dones assassinades a Guernica, Durango, Barcelona i tot Espanya aprenguin a no confondre ja la causa del seu Déu crucificat i la del general Franco?»

La segona guerra mundial: dolor familiar i dolor col·lectiu

Un altre context dolorós serà la guerra mundial La preparació del conflicte i la guerra anirien paral·leles amb la malaltia de la seva filla Françoise, que havia nascut el març del 1938 i que el novembre d'aquest any mateix emmalaltiria d'encefalitis. El 4 de setembre de 1939 Mounier era mobilitzat com a soldat de serveis, fet que significava la separa-

«Res no s'assembla més a Crist que la innocència sofrent» (E. Mounier).

ció de la seva dona i la seva filla. La primera setmana de març de 1940 la salut de l'infant s'agreujava i el fet produïa en Mounier una «gran tristesa». El matrimoni va cercar tota mena de consells i possibilitats de cura per a la seva filla; en va. Aquesta dissort, tanmateix, li faria percebre una nova forma d'entendre i viure la fe i la vida, la força de l'amor davant del mal incompreensible i la comunió amb el dolor col·lectiu.

El 20 de març de 1940 escrivia a la seva esposa: «Quin sentit tindria tot això, si la nostra neneta no fos més que un tros de carn enfonsat no se sap on, una mica de vida accidentada, i no pas aquesta hòstia blanca que ens ultrapassa a tots, una infinitud de misteri i d'amor que ens enlluernaria si el veiéssim cara a cara» (...), «aquest petit Crist que està enmig de nosaltres». El dia 16 d'abril li deia: «Res no s'assembla més a Crist que la innocència sofrent». El 26 d'agost de 1940 anotava a les Converses: «Va arribar la guerra i va negar la nostra desgràcia en la gran calamitat comuna. (...) Tants innocents esquïnçats, tantes innocències trepitjades; aquesta nena immolada dia a dia constituïa potser la nostra presència en l'horror del moment. No es pot escriure llibres només. Cal que la vida ens arrenqui periòdicament de l'enganyifa del pensament, el pensament que viu sobre els actes i els mèrits d'un altre».

El maig de 1940 França s'enfonsava i el 22 de juny es produïa l'armistici de Compiègne. El territori francès quedava dividit entre la zona ocupada directament pels alemanys i la zona de Vichy amb el mariscal Pétain al capdavant d'un règim autoritari, feixista (la «revolució nacional») i satèl·lit d'Alemanya. La revista «Esprit» ja no sortia el mes de maig. Mounier seria capturat amb els seus companys de companyia per l'exèrcit alemany i desmobilitzat i alliberat arran de l'armistici. Amb la seva família es traslladava a Lió. El seu desig era de fer sortir un altre cop «Esprit».

Aquí es produeix una pàgina de la vida de Mounier debatuda

sobre la seva actuació sota el règim de Vichy. Bernard-Henri Lévy Zeev Sternhell han criticat alguns escrits seus d'aquest període. Ja Roger Garaudy havia tocat el tema de la connivència amb Vichy a la revista «La nouvelle critique», poc temps abans de morir Mounier i havia rebut una resposta enèrgica d'aquest darrer a «Esprit», «L'enviement no és rendible», el març de 1950. El seu refús del feixisme, com hem vist, era ben clar, així com la seva posició al costat de la República espanyola. Però els esdeveniments mostraven que la història que venia tenia un «nou rostre, un rostre autoritari», segons anotava el 4 d'agost de 1940. Sols podien «assegurar les mateixes fidelitats amb gestos i formes noves, en la matèria nova». La fórmula que li va expressar Charles Blondel en unencontre la trobava bona: «*Realitzar el rearmament espiritual clandestí*, és a dir, aprofitar la similitud de nom entre els nostres valors i els valors públicament proclamats per introduir-hi el contingut desitjable aprofitant aquesta coincidència».

Mounier, d'aquesta forma, cercaria d'influir en la situació del règim de Vichy i d'aprofitar-ne alguns graons educacionals i culturals per inspirar-li un pensament personalista. Sobretot aconseguir l'autorització per reprendre «Esprit». El 12 de novembre a les Converses insistia que calia «armar clandestinament les paraules», «emascarar certes inspiracions, però amb la condició que corrin sota les planes com la sang sota la pell per tal que esclafin i alimentin fins i tot a qui no ho percebi directament». El 25 d'octubre de 1941 arribava l'autorització per a «Esprit» i el novembre apareixeria amb un bon èxit de públic. En pugna amb la censura ho faria fins a l'agost de 1942. Uns dies abans, el 19 d'octubre de 1941, s'havia indignat a les seves Converses amb el «vergonyós *estatut dels jueus*. Em sento envellit com per una malaltia». Els alemanys, de la seva banda, prohibien la circulació per la França ocupada del seu llibre *Pacifistes o bel·licistes? Els cristians davant dels problemes de la pau*, editat el 1939. Alhora Mounier col·laborava a l'escola de quadres d'Uriage per influir en la joventut i amb Pierre Schäffer en l'associació cultural «Jeune France» creada el gener de 1941.

A les Converses del 8 de març de 1941 havia anotat: «hem aconseguit de fer cada cop més combatives les nostres notes i els nostres *Textos per servir a la història del nostre temps*: materials florits plens d'espai

Calia «elegir vigorosament, en la confusió de tots els valors, allò que és ser home, i home del seu temps».

ses amagades». No tan amagades, tanmateix, que no se'n adonessin els dirigents del règim. L'estiu de 1941 Mounier era bandejat d'aquelles col·laboracions i el 20 d'agost de 1941, «Esprit», prohibit. També ho eren els seus grups. Mounier els va substituir per uns centres d'estudis clandestins. En un d'aquests va començar a debatre-s'hi una «Declaració dels drets de la persona». D'una altra banda mantenia contactes amb els dirigents del moviment de resistència «Combat». La troballa del nom de Mounier en els papers d'un d'aquests dirigents va motivar el seu arrest.

El 15 de gener de 1942 Mounier fou detingut. A partir d'aquí patiria d'un període d'empresonaments a Lió i Clermont-Ferrand, residència vigilada, llibertat provisional i nou arrest el 29 d'abril i trasllat i internament a Vals-les-Bains el 2 de maig. El 19 de juny començava amb alguns altres companys una vaga de fam per tal de protestar en nom de la justícia, que duraria fins al 30 de juny, quan s'anunciava la fi de la reclusió per les autoritats de Vichy, però el 7 de juliol Mounier i els seus companys eren traslladats a la presó de Lió un altre cop. Arribaria finalment el judici del 19 al 22 d'octubre de 1942 i la seva absolució el 30 d'octubre. La presó, escriuria, hauria de ser un lloc natural per al cristià. Entre el desembre de 1942 i el setembre de 1944 els Mounier viurien a Dieulefit, als Alps. El 15 d'agist de 1941 havia nascut Anne, la seva segona filla. Aquí col·laboraria amb la resistència i el 1943 i 1944 se celebraven dos congressos clandestins d'«Esprit».

En aquest context de privacions de llibertat i l'estada als Alps escriuria el seu *Tractat del caràcter*, publicat el 1946. Enmig d'un període de foscor i de crisi de l'ésser humà, Mounier cercava de refer-ne els trets fonamentadors. Calia «elegir vigorosament, en la confusió de tots els valors, allò que és ser home, i home del seu temps». No volia solament «tractar de l'home sinó combatre per l'home».

«Mounier havia escollit la causa dels febles i dels oprimits, i aquesta mateixa és a l'origen del seu diàleg amb els comunistes» (Candide Moix).

La reconstrucció de la postguerra i l'encarnació en les masses oprimides

El desembre de 1944, en produir-se l'alliberament de França, «Esprit» reprenia la seva publicació. Els anys immediats accentuava el seu compromís amb el món obrer i els grups exclosos i empobrits, en el context de les dificultats de la reconstrucció i una forta conflictivitat social. Les masses oprimides per a Mounier havien d'ésser el terreny d'una nova encarnació de l'Església. Eren els anys que anava apareixent el moviment dels sacerdots obrers a França.

S'ha remarcat prou la importància dels monogràfics de la revista en aquest període. La influència de Mounier s'acreixia i esdevenia un referent dels cristians situats a l'avantguarda. El seu treball s'intensificaria els darrers cinc anys de la seva vida, a la revista i amb les seves publicacions. El 1945 apareixia *L'afrontament cristià*, el 1947 la *Introducció als existencialismes*, *Què és el personalisme* i *El despertar de l'Àfrica negra*; el 1949 *La petita por del segle xx* i *El personalisme*. El 1950 apareixien un conjunt de textos elaborats entre 1937 i 1949, *La cristiandat difunta*.

L'apropament al moviment obrer el portaria a veure que no podia restar en la posició de l'anticomunisme de la guerra freda. Allunyat de la seva ideologia, rere els comunistes hi veia, això no obstant, els treballadors oprimits, entre els quals el partit comunista era la força predominant. D'aquí el seu diàleg amb el món comunista, que comportava un esforç dialèctic i interpel·lador, no pas un seguidisme acrític. Com diu Candide Moix «Mounier havia escollit la causa dels febles i dels oprimits, i aquesta mateixa és a l'origen del seu diàleg amb els comunistes».

Hi havia també el diàleg amb el mateix Marx. Mounier faria la seva aproximació des del personalisme a un marxisme no dogmàtic, com ha remarcat Alfonso Carlos Comín. «Aquí un marxisme alhora

dialèctic i revolucionari ha de trobar amb un realisme personalista el camí d'una interpretació comuna de les relacions de l'home i de la natura», escrivia Mounier, per acabar subscriuint que «si hi ha una paraula que aquí prengui el seu sentit ple, és la paraula fonamental de Marx: la nostra missió no és mirar el món, sinó transformar-lo».

Mounier havia de dialogar també amb l'anarquisme entre 1934 i 1937 i amb l'existencialisme amb la seva obra abans citada dedicada als existencialismes, en la qual defugia la moda existencialista per refer la tradició de la filosofia existencial que provenia de Kierkegaard i la seva genealogia i debatre amb Sartre i els pensadors d'aquest corrent.

El 22 de març de 1950 moria prematurament sota els efectes d'una crisi cardíaca. El febrer de 1950 havia publicat un article titulat *Fidelitat* on defensava la seva posició sobre els comunistes. Sense deixar de criticar el dogmatisme i els mètodes autoritaris del partit, insistia a veure-hi el proletariat del qual no volia separar-se, denunciava l'anticomunisme com a màscara de la defensa de l'ordre social i cridava a extirpar el tumor de la bona consciència d'Occident. Milions de persones honestes, escrivia, ignoraven la injustícia amb tota tranquil·litat. «Nosaltres turmentarem les seves nits i les nostres amb la seva veu ronca». «Més que mai —concloïa— ens cal continuar la rebel·lió dels nostres vint anys i les ruptures dels nostres vint-i-cinc. El cristià no deixa el pobre, el socialista no abandona el proletariat, o tots dos juren el seu nom en fals».

Mounier i el seu pensament esdevindrien cada vegada més influents, en particular en el món catòlic i contribuirien als canvis en la relació de l'Església amb el món, que s'accentuaren després de la segona guerra mundial i van tenir el seu moment culminant amb el Concili Vaticà II. En aquest sentit fou un dels referents del moviment i de l'ambient conciliaris i del catolicisme que a Catalunya i a Espanya trencava amb la dictadura franquista i volia empènyer un canvi d'estructures polítiques i socials.

Per al personalisme l'experiència fonamental de l'ésser huma és la comunicació i l'anada cap al món i les altres persones en un moviment que la fa «ésser, exposar-se i comunicar-se» i, en última instància, «ésser és estimar».

El llegat de Mounier

Hi ha sens dubte punts del pensament de Mounier que han restat depassats per la història o que mereixen un discerniment crític; és el preu de la seva opció que s'estimava més d'equivocar-se que no pas restar en la passivitat. Però indubtablement el nucli de la seva opció personalista roman força vigent, si pensem en moltes tendències del nostre temps. La seva obra *El personalisme* formula les nocions més madures del seu autor i que poden continuar inspirant creients i no creients avui.

Mounier col·loca en el primer pla una persona que supera l'individualisme, que organitza l'individu sobre actituds d'aïllament i defensa. Per al personalisme, en canvi, l'experiència fonamental de l'ésser humà és la comunicació i l'anada cap al món i les altres persones en un moviment que la fa «ésser, exposar-se i comunicar-se» i, en última instància, «ésser és estimar». Això implica tractar l'altre com un subjecte i no com un objecte. L'amor és alhora el motor i el resultat d'aquesta relació, un amor «creador de distinció, reconeixement i voluntat de l'altre en tant que altre». La seva traducció era el compromís i per als cristians lluitar per la ruptura del cristianisme amb els desordres establerts que l'havien contaminat i desviat de la vocació de personalització, exigència de l'encarnació del Crist a la terra.

Un dels fenòmens que observem amb les influències de Mounier és que s'hi han inspirat persones i grups de projectes ben diferents. Segurament que un dels llegats de Mounier fou el pluralisme dels cristians en el seu compromís polític. El cristianisme, subratllava a la seva obra *Què és el personalisme?*, «no és un fre, sinó que és una follia, una força insensata de capgirament i de progrés. No pot, certament,

El personalisme va nèixer en un moment de crisi econòmica i política i d'amenaques totalitàries i de replegament individualista. Això ens permet d'observar cert paral·lelisme amb el món present.

sinó diversificar la seva presència d'acord amb els temperaments que l'expressen, i res no s'oposa al fet que hi hagi, entre altres, partits cristians de moderació i conciliació. Però el seu lloc només és justificable si les forces vives del cristianisme, al mateix temps, combaten a la punta de la història». Era la condició per no «quedar novament confinats a unes catacumbes».

De Mounier se'n han fet i se'n continuen fent diverses lectures. Crec que una d'important és veure allò que he dit més amunt: el personalisme va nèixer en un moment de crisi econòmica i política i d'amenaques totalitàries i de replegament individualista. Això ens permet d'observar cert paral·lelisme amb el món present. Vivim temps de narcisismes i fonamentalismes, de crisi econòmica i globalització d'interessos econòmics per damunt de les necessitats humanes més profundes, que generen respostes de violència en uns casos i de por i tancament individual o de grup en altres. La crisi dels refugiats ha estat una manifestació a Europa d'aquesta por i d'aquest tancament; les víctimes de la crisi, una altra. Sovint les respostes a aquests temes són parcials o insuficients. Mounier recorda la necessitat d'assumir l'«esdeveniment» dramàtic com una interpel·lació i una guia per al compromís, donar al compromís un sentit profètic i transformador i cercar una resposta humana global. Aquest seria un bon llegat i una lectura adequada de Mounier per als nostres dies.

Nota de lectura

Sobre Mounier s'ha de tenir present la seva obra completa. Traduïda al castellà, va sortir en quatre volums a les Ediciones Sígueme de Salamanca, entre 1988 i 1993. Per a la seva evolució, les obres del mateix Mounier *Las certidumbres difíciles* i, sobretot, *Mounier y su generación*, que va editar la seva vídua Paulette-Mounier-Leclercq a partir de la

seva correspondència i d'anotacions que ell anomenava «converses» (totes dues editades al volum quart). Per començar, tanmateix, hi ha dues obres de Mounier, traduïdes al català, que poden servir per capbussar-se en el Mounier més madur: *Què és el personalisme?* (1947), on revisava el manifest del 1936 i feia història del moviment personalista i subratllava els seus temes centrals, editada el 1968 a Edicions 62, amb altres textos i amb pròleg de Alfonso Carlos COMÍN, i tornada a editar el 2014 per Pòrtic amb *L'Afrontament cristià* i amb una introducció de Lluís FONT; i *El personalisme* (1949), síntesi del seu pensament, publicada a Edicions 62 el 1964 amb una introducció de José-F. FONTECHA INYESTO. Per a la seva vida i pensament, l'obra clàssica de Candide MOIX, *El pensamiento de Emmanuel Mounier* (Barcelona, Estela, 1964). Alfonso Carlos Comín esdevé un dels principals seguidors i difusors de Mounier entre nosaltres, amb l'impuls a les versions catalanes que va publicar Edicions 62 i en castellà a l'Editorial Laia. Va escriure una *Introducción a la obra de Emmanuel Mounier* que encapçalava el volum primer de les obres completes que va publicar l'esmentada editorial Laia el 1974, obres completes que van restar sense concloure. El 2000 Carlos Díaz, fundador del Instituto Emmanuel Mounier, va publicar una biografia amb el títol *Emmanuel Mounier (Un testimonio luminoso)* (Madrid, Ediciones Palabra). Breument, entre la nombrosa bibliografia, i en llengua catalana, les aportacions de Josep Maria ESQUIROL, *Què és el personalisme? Introducció a la lectura d'Emmanuel Mounier* (Barcelona, Pòrtic, 2001); Josep M. COLL, Antoni COMÍN, Attilio DANESE, Carlos DÍAZ, Lluís FONT, Daniel LINDENBERG, Jordi PORTA i Jordi PUJOL a *Emmanuel Mounier i el personalisme* (Barcelona, Cruïlla, 2002), el capítol d'Antoni COMÍN sobre *Emmanuel Mounier (1905-1950)* a Pere Lluís FONT (ed.), *10 pensadors cristians del segle XX* (Barcelona Cruïlla, 1999), ps. 175-222, i Agustí COLOMER i August MONZON (eds.), *Emmanuel Mounier i la tradició personalista* (Juan José GARRIDO, Carlos DÍAZ, Joan Alfred MARTÍNEZ, Benjamín RIVAYA, August MONZÓN, Josep Lluís VÁZQUEZ, Joan RIGOL, José María MARDONES i Marcelino LÓPEZ) (València, Publicacions de la Universitat de València, 2001). Citem, en fi, un parell d'exemples de testimonis de la influència de Mounier a prop nostre: Maurici SERRAHIMA a *De Maragall a Mounier. Cartes a Joaquim Molas* (Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2008); i l'obra citada al començament d'aquest text de José Antonio GOZÁLEZ CASANOVA *Memoria de un socialista indignado* (Barcelona, RBA, 2015).